

університету (с. Гайдари, Змієвського району, Харківської області). Для збору представників родини Noctuidae використовували стандартний лов на світлові пастки.

В результаті проведених досліджень протягом травня – червня 2020–2021 рр. в районі біостанції педагогічного університету (с. Гайдари Змієвського району Харківської області), нами було відмічено 63 види метеликів досліджуваної родини, що належать до 38 родів та 9 підродин.

Аналіз біотопічного розповсюдження показав що 9 % – 5 видів – еврибіонти. Найбільша кількість совок належить до лісового біотопу, це 33 види, що складають 52 %. Досліджені лісові стації представлено сухою та свіжою кленово-липовою дібровою у віці від 40 до 120 років, що значно впливає на видовий склад метеликів. Визначені види живляться як листям дерев, так і трав'янистою рослинністю.

На узліссі листяного лісу зареєстровано 28 видів що складає 24 % – 11 видів з яких відмічено в широколистяному лісі. Більшість зареєстрованих тут видів є шкідниками лісного господарства. Найбільш типові види підродин Heliothinae, Noctuinae.

Фауна совок саду представлена 17 видами – 33 % від загальної кількості зареєстрованих совок. В цю цифру входять більшість шкідників *Acronicta tridens* Den. & Schiff., *Acronicta leporine* L. (Acronictinae), *Autographa gamma* L. (Plusiinae), *Antitype chi* L. (Ipimorphinae), *Agrotis exclamationis* L., *Xestia rhomboidea* Esp. (Noctuinae). Найбільш типові види для цього біотопу належать до підродини Hadeninae.

Аналіз видового різноманіття представників родини показав наявність на дослідженій території найбільш розповсюджених видів.

УДК 632.76[*Acanthoscelides obtectus*]:635.65

В. А. Серeda, аспірант²²

Державний біотехнологічний університет

КВАСОЛЕВИЙ ЗЕРНОЇД *ACANTHOSCELIDES OBTECTUS* (SAY, 1831) (COLEOPTERA: CHRYSOMELIDAE: BRUCHINAE) НА БОБОВИХ КУЛЬТУРАХ РОДІВ *PHASEOLUS* ТА *VIGNA*

Бобові родів *Phaseolus* та *Vigna* є перспективними нішевими культурами в Україні. Вони належать до високобілкових харчових

²² Науковий керівник – І. П. Леженіна, канд. біол. наук, доцент

культур, використання яких може сприяти вирішенню проблеми повноцінного збалансованого харчування населення. Останніми роками в Україні спостерігається ріст посівних площ під квасолею і наразі посіви цієї культури займають 42 тис. га. Спеціалізованим шкідником квасолі та вігни є квасолевий зерноїд *Acanthoscelides obtectus* (Say, 1831) (Coleoptera: Chrysomelidae: Bruchinae), а його біологічні особливості на цих культурах в Україні вивчені недостатньо.

Метою даної роботи було дослідження біологічних особливостей квасолевого зерноїда, як спеціалізованого шкідника бобових культур.

Польові дослідження проводили протягом 2023 р. у ННВЦ «Дослідне поле Докучаєвське» Державного біотехнологічного університету на власних посівах вігни та квасолі площею 0,05 га. Квасолевого зерноїда обліковували за загальноприйнятими в ентомології методами на рослинах квасолі звичайної (*Phaseolus vulgaris* L.) чорної та червоної форм, квасолі лімської (*Phaseolus lunatus* L.), машу (*Vigna radiata* (L.)) та вігни китайської (*Vigna unguiculata* subsp. *sesquipedalis* (L.)). Також зерноїда вивчали на посівах квасолі багатоквіткової (*Phaseolus multiflorus* Willd.) та звичайної (*Ph. vulgaris*) площею 0,05 га у ДП ДГ «Елітне» Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України.

Квасолевий зерноїд має мезоамериканське походження (Oliveira et al., 2013) і є серйозним шкідником на полях та під час зберігання насіння різних бобових рослин. На теренах Європи цей фітофаг вперше був виявлений у 1889 р. в Італії, а у 1907 р. — у Німеччині (Easin, 2019). Наразі цей вид широко поширений у європейських країнах, в тому числі й в Україні.

A. obtectus має короткий життєвий цикл, лише 3–4 тижні, і має високий репродуктивний потенціал. Тому за сприятливих умов він може давати кілька поколінь на рік (Soares et al., 2015). Самки відкладають яйця на полі у боби або на очищене насіння під час зберігання. Личинки живляться вмістом насіння, а їх чисельність, залежно від розміру насінини, може сягати від одного до кількох десятків екземплярів.

Заселення бобів та насіння квасолі зерноїдом починається в полі. При пізньому зборі врожаю пошкодження квасолі цим фітофагом сильно зростає (Velten et al. 2007).

У рік досліджень в ННВЦ «Дослідне поле Докучаєвське» ДБТУ поодинокі імаго квасолевого зерноїда першого покоління на посівах

вігні та квасолі були виявлені у фазі бутонізації – цвітіння цих культур (III декада червня – I декада липня). Імаго другого покоління, які відклали яйця у боби, були виявлені у III декаді липня – II декаді серпня. У I декаді вересня жуків квасолевого зерноїда на вігні та квасолі виявлено не було.

У ДП ДГ «Елітне» Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України на посівах квасолі жуків цього фітофага першого покоління фіксували під час цвітіння (III декада червня). Імаго цього фітофага другого покоління траплялися на квасолі у III декаді липня – I декаді серпня.

Під час збирання врожаю вігні та квасолі (I декада вересня) у ННВЦ «Дослідне поле Докучаєвське» ДБТУ було рандомно відібрано по 100 бобів з кожного виду дослідних рослин і у лабораторних умовах встановлено частку бобів та насінин з яйцекладками квасолевого зерноїда. Зібране насіння закладено для подальшого вивчення біологічних особливостей цього шкідника під час зберігання насінневого матеріалу бобових культур. Результати обліку наведено у таблиці.

Встановлено, що квасолевий зерноїд відкладав яйця переважно на боби квасолі *Ph. vulgaris*, надаючи перевагу рослинам з червоною формою насіння. Серед видів вігні фітофаг сильніше заселяв боби вігні китайської, ніж машу.

Таблиця 1

Заселеність бобів та насіння квасолі та вігні яйцекладками *Acanthoscelides obtectus* (Say) у ННВЦ «Дослідне поле Докучаєвське» ДБТУ, 2023 р.

Вид рослини	Кількість оглянутих бобів, шт.	Частка пошкоджених бобів, %	Кількість оглянутих насінин, шт.	Пошкоджені насінини	
				шт.	%
<i>Phaseolus vulgaris</i> L., чорна	100	16,0	491	51	10,4
<i>Phaseolus vulgaris</i> L., червона	100	34,0	453	86	19,0
<i>Phaseolus lunatus</i> L.	100	8,0	218	13	6,0
<i>Vigna radiata</i> (L.)	100	5,0	972	34	3,5
<i>Vigna unguiculata</i> <i>subsp. sesquipedalis</i> (L.)	100	11,0	937	112	12,0
Всього	100	14,8	614	59	10,2

Таким чином, в результаті досліджень було встановлено, що у 2023 р. жуки квасолевого зерноїда першої генерації на посівах квасолі та вігни у польових умовах траплялися у фазі бутонізації – цвітіння, а другого покоління — у III декаді липня – II декаді серпня (у фазі утворення бобів – досягання насіння). Під час відкладання яєць фітофаг надавав перевагу квасолі (8,0–34,0 % бобів з яйцекладками) у порівнянні з вігнуою (5,0–11,0 % бобів з яйцекладками).

УДК 632.768.12 Л: 635.36 (477.54)

Л. Я. Сіроус, канд. с.-г. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет, м. Харків
**ШКІДНИКИ НАСАДЖЕНЬ БРЮССЕЛЬСЬКОЇ КАПУСТИ
В ННВЦ «ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ ДОКУЧАЄВСЬКЕ»
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Високі харчові якості різновидів капусти зумовлюють їх привабливість для великої кількості фітофагів, що пошкоджують рослини протягом всього періоду вегетації та в окремі роки спричиняють значні збитки культурі. Чисельність шкідливих комах на полях капусти змінюється під впливом багатьох екологічних факторів зовнішнього середовища та в залежності від виду. Пізнання закономірностей зміни сезонної та багаторічної динаміки чисельності та шкідливості фітофагів дає можливість удосконалювати систему заходів захисту різновидів капусти від шкідників і впливати на їх чисельність в агроценозі.

Метою досліджень було вивчення особливостей динаміки чисельності та шкідливості листогризучих і сисних комах в насадженнях гібридів брюссельської капусти та удосконалення заходів хімічного захисту рослин різновиду від них.

Дослідження проводилися у 2007 – 2021 і 2023 роках в капустяному агроценозі ННВЦ «Дослідне поле Докучаєвське» Харківської області. Методика обліку шкідників загальноприйнята. Статистичну обробку одержаних експериментальних даних здійснювали методом дисперсійного аналізу засобами Microsoft office Excel.

Спеціалізований комплекс шкідників у насадженнях брюссельської капусти був представлений капустяною попелицею